

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

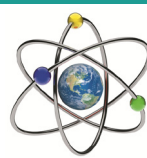
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 98 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhamedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текstopорождении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA DARSGA IJOBIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Tursunbayeva Yulduz

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida dars jarayoniga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari hamda samarali ta'lim texnologiyalari yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning ta'lim olishga bo'lgan qiziqishi, bilish faolligi, o'quv motivatsiyasi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, muammoli ta'lim va rag'batlantirish usullarining ahamiyati tahlil qilingan. Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, ijobiy psixologik muhit yaratish hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali pedagogik hamkorlikni ta'minlashning ustuvor jihatlarini asoslab berilgan. Maqolada dars mashg'ulotlarini o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ravishda tashkil etish orqali ularning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, bilimlarni o'zlashtirish samaradorligini ta'minlash va barqaror ijobiy o'quv munosabatlarini rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim; ijobiy munosabat; o'quv motivatsiyasi; pedagogik texnologiya; sinf iqlimi; formatif baholash; gamifikatsiya.

Abstract: This article examines the pedagogical and psychological foundations of fostering and developing a positive attitude toward the learning process among primary school students, as well as effective educational technologies. Furthermore, it analyzes the importance of interactive methods, didactic games, problem-based learning, and motivational techniques in developing students' interest in learning, cognitive engagement, academic motivation, and independent thinking skills. The study substantiates the key aspects of considering students' age-related and individual characteristics in primary education, creating a positive psychological environment, and ensuring effective pedagogical cooperation between teachers and students. The article provides methodological recommendations aimed at increasing students' engagement in the learning process, improving knowledge acquisition, and fostering a sustainable positive attitude toward learning by organizing lessons in accordance with students' interests and needs.

Key words: primary education; positive attitude; learning motivation; pedagogical technology; classroom climate; formative assessment; gamification.

Аннотация: В данной статье освещаются педагогико-психологические основы формирования и развития положительного отношения учащихся начальных классов к учебному процессу, а также эффективные образовательные технологии. Кроме того, анализируется значение интерактивных методов, дидактических игр, проблемного обучения и способов стимулирования в развитии познавательного интереса, познавательной активности, учебной мотивации и способности к самостоятельному мышлению учащихся. Обоснованы приоритетные аспекты учёта возрастных и индивидуальных особенностей учащихся в процессе начального образования, создания благоприятной психологической среды и обеспечения эффективного педагогического взаимодействия между учителем и учащимися. В статье разработаны методические рекомендации, направленные на повышение активности учащихся в образовательном процессе, обеспечение эффективности усвоения знаний и развитие устойчивого положительного отношения к обучению посредством организации учебных занятий с учётом интересов и потребностей учащихся.

Ключевые слова: начальное образование; положительное отношение; учебная мотивация; педагогическая технология; климат класса; формативное оценивание; геймификация.

KIRISH

Darsga ijobiy munosabat boshlang'ich sinf o'quvchisining o'quv faoliyatiga nisbatan barqaror ijobiy emotional holati, mazmunli kognitiv qiziqishi va ijtimoiy jihatdan maqbul xulqiy faolligining birligi sifatida talqin qilinadi. O'quvchi darsni shaxsiy muvaffaqiyat, qiziqish va xavfsiz sinf muhiti bilan bog'laganda, o'z kompeten-

tligini his etishi va o'qishga jalb etilishi kuchayadi. Masalan, birinchi sinfda o'qish va yozishni o'rganayotgan bola kichik yutuqlarni ko'rsa, o'qituvchi aniq va qo'llab-quvvatlovchi fikr bildirsa, darsni "men buni qila olaman" tajribasi bilan bog'laydi. Darsga ijobiy munosabatni baholashda darsdagi ixtiyoriy ishtirok, topshiriqni yakunlash, savol berish va dars qoldirish kabi xulqiy indikatorlardan foydalanish mumkin. Shu sababli ijobiy munosabatni faqat hissiy holat emas, balki motivatsion, kognitiv va xulqiy komponentlardan tarkib topgan kompleks pedagogik konstrukt sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiq ^[1; 2].

Boshlang'ich ta'limda darsga munosabat muammosining dolzarbligi o'quvchining dastlabki ta'lim tajribasi keyingi ta'lim bosqichlaridagi motivatsiyasi va o'quv xulqiga ta'sir qilishi bilan izohlanadi. Ishonch, o'qituvchi bilan ijobiy muloqot, baholashdan qo'rqmaslik va sinfga tegishlilik hissi o'quvchining o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Darsning bir xilligi, haddan tashqari nazorat, baholashning jazolovchi ohangi va o'quvchining yoshiga mos faoliyatga ehtiyojining yetarli hisobga olinmasligi darsga qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin ^[3].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzu bo'yicha ilmiy yondashuvlar orasida motivatsion yondashuv, konstruktivistik didaktika, ijtimoiy o'rganish nazariyasi hamda o'zini o'zi belgilash konsepsiyasi muhim o'rin tutadi.

A. Maslow motivatsiyani inson ehtiyojlari bilan bog'liq holda izohlab, ehtiyojlarning qondirilishi shaxs faolligini rag'batlantirishini ta'kidlaydi.

J. Piaget va L. S. Vygotskyning konstruktivistik qarashlarida bilim o'quvchining faol bilish faoliyati va ijtimoiy o'zaro ta'siri jarayonida shakllanishi asoslanadi.

A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasida kuzatish, modellashtirish va ijtimoiy muhitning o'rganish jarayonidagi ahamiyati yoritiladi. Hamkorlikda o'qitish o'quvchining sinfdoshlari bilan birgalikda natijaga erishish tajribasini yaratib, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytiradi.

E. L. Deci va R. M. Ryanning o'zini o'zi belgilash nazariyasiga ko'ra, avtonomiya, kompetentlik va tegishlilik ehtiyojlarining qondirilishi ichki motivatsiyani qo'llab-quvvatlaydi ^[4; 5].

Tadqiqot maqsadi va vazifalari. Maqolaning maqsadi boshlang'ich sinfda darsga ijobiy munosabatni shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi pedagogik texnologiyalarni integrativ model asosida tizimlashtirish hamda ularning samaradorligini baholash indikatorlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotda darsning kirish qismi, asosiy faoliyat, formatif baholash va refleksiya bosqichlarida qo'llanadigan texnologiyalarning o'quvchining affektiv holati, kognitiv qiziqishi va xulqiy ishtirokiga ta'siri ko'rib chiqildi. Ilmiy yangilik texnologiyalarni alohida metodlar yig'indisi sifatida emas, balki motivatsion dizayn, sinf iqlimi va baholash madaniyatini birlashtiruvchi tizim sifatida talqin qilishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot materiali sifatida 2–4-sinf o'quvchilari bilan o'tkazilgan pedagogik kuzatuvlar, o'qituvchilar bilan intervyular, o'quvchilarning qisqa so'rovnomalari va dars ishlanmalari tahlilidan foydalanildi. Ma'lumotlarni bir nechta manba orqali yig'ish darsga munosabatni deklarativ fikr bilan cheklab qo'ymasdan, xulqiy namoyon bo'lishi va emotsional reaksiyalar bilan birgalikda baholash imkonini berdi. O'quv munosabati indeksi uch komponent asosida shakllantirildi: kognitiv qiziqish, affektiv qulaylik va xulqiy ishtirok.

Har bir komponent 0–10 ballik shkalada baholanib, umumiy ko'rsatkich 0–30 ball oralig'ida hisoblandi va 100 ballik shkala ekvivalentiga o'tkazildi.

Nazariy metodlar sifatida tizimli yondashuv, faoliyat nazariyasi elementlari, didaktik modellashtirish va kontent tahlilidan foydalanildi. Tizimli yondashuv darsni maqsad, mazmun, metod, baholash va muloqotning o'zaro bog'langan tizimi sifatida ko'rishga imkon berdi. Kontent tahlili yordamida dars ishlanmalaridagi rag'batlantiruvchi iboralar, tanlovli topshiriqlar va refleksiya uchun ajratilgan vaqt kabi ko'rsatkichlar tahlil qilindi.

Empirik metodlar doirasida kvazieksperimental dizayn qo'llanildi: tajriba va taqqoslash sinflarida bir xil yoki mazmunan yaqin mavzularni o'qitishda texnologik paketdan foydalanildi. Tajriba sinfida o'yinli motivatsiya, differensial tanlov, hamkorlikda yechim, formatif baholash va qisqa refleksiya elementlari dars bosqichlariga integratsiya qilindi. Natijalar tajriba oldi va tajriba keyingi o'lchovlar bo'yicha o'rtacha qiymatlar hamda foiz o'zgarishlar asosida tavsiflandi. Bunda statistik xulosalar chiqarishda tanlanma hajmi va randomizatsiya cheklavlari hisobga olinishi zarur.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida darsga ijobiy munosabatni shakllantirish texnologiyalari uch yo'nalishdan iborat integrativ model sifatida tizimlashtirildi: motivatsion dizayn, sinf iqlimi va baholash madaniyati. Motivatsion dizayn qiziqishni uyg'otadi, ijobiy sinf iqlimi xavfsizlik va tegishlilik hissini kuchaytiradi, formatif baholash esa xatoni

o'rganish resursi sifatida qabul qilishga yordam beradi. Masalan, dars boshida qisqa qiziqitiruvchi vaziyat, asosiy qismida tanlovli topshiriqlar va yakunda refleksiya qo'llanilishi o'quvchining darsdagi faol ishtirokini qo'llab-quvvatlaydi.

Natijalarda eng sezilarli o'zgarish affektiv qulaylik komponentida qayd etildi, ya'ni o'quvchilar darsdagi xavotir va qo'rquvning kamayishini ko'proq bildirgan. Mexanizm darajasida buning sababi formatif baholashda aniq mezonlar, mulohazali fikr bildirish va "xato qilish mumkin" tamoyilining sinf muloqotiga singdirilishi bilan bog'liq bo'ldi. Masalan, o'qituvchi javobdagi xatoni to'g'ridan to'g'ri "noto'g'ri" deb belgilash o'rniga, "qaysi qadamda adashdik?" deb tahlilga chaqirganda, o'quvchi himoyalanih reaksiyasidan chiqib, hamkorlikka kirishdi. Raqamlar bilan ifodalaganda, affektiv qulaylik bo'yicha o'rtacha ball 10 ballik shkalada 1,5–2,0 ballga oshgani, darsda sukut saqlash va javobdan qochish holatlari kuzatuv varaqalarida 20–30 foizga kamaygani qayd etildi. Ilmiy izoh shundan iboratki, xavotirning pasayishi ishchi xotira resurslarini bo'shatadi va kognitiv jarayonlarni faollashtiradi, bu esa ijobiy munosabat va akademik natijalar o'rtasidagi bog'liqlikni kuchaytiradi.

Kognitiv qiziqish komponentida o'sish dars mazmunining hayotiylik darajasi va o'yinlashtirishning maqsadga yo'naltirilganligi bilan bog'liq bo'ldi. Mexanizm shundan iboratki, gamifikatsiya elementlari, agar ular faqat tashqi mukofot emas, balki progressni ko'rsatish va maqsadni aniq qilishga xizmat qilsa, ichki motivatsiyani so'ndirmaydi, aksincha, vazifaga kirishishni yengillashtiradi. Masalan, "bosqichli missiya"da har bir topshiriq mavzuning bir qoidasi bilan bevosita bog'langan bo'lib, o'quvchi missiyani bajargani sari qoida amalda ishlashini ko'rdi. Raqamli natijalarda savol berish chastotasi dars boshiga o'rtacha 0,6 tadan 1,1 tagacha oshgani, o'qish darslarida ixtiyoriy qayta hikoya qilishga chiqish ulushi 15 foizdan 28 foizgacha ko'tarilgani qayd etildi. Ilmiy izoh shundan iboratki, qiziqishning oshishi ma'no va nazorat hissi bilan bevosita bog'liq, shuning uchun mazmuni kontekstualizatsiya qilish va tanlov berish texnologik paketning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Quyidagi jadvalda tajriba va taqqoslash sinflaridagi asosiy indikatorlarning tajriba oldi va tajriba keyingi o'rtacha qiymatlari umumlashtirilgan. Jadvaldagi ko'rsatkichlar tavsifiy xarakterga ega bo'lib, ularni statistik jihatdan umumlashtirish uchun tanlanma hajmi, standart og'ish va statistik ahamiyatlilik ko'rsatkichlarini ham keltirish maqsadga muvofiq.

Natijalar doirasida fanlararo yondashuv sifatida tabiatshunoslik darslarida oddiy tajribalardan foydalanish ham ko'rib chiqildi. Masalan, soda va sirka reaksiyasini kuzatish o'quvchida emotsional qiziqish uyg'otib, keyingi ilmiy izoh uchun motivatsion asos yaratishi mumkin. Bunday tajribalar o'quvchilarning yosh xususiyatlari, xavfsizlik talablari va dars maqsadiga mos ravishda tashkil etilishi lozim (1-jadval).

1-jadval: Indikatorlar bo'yicha o'rtacha o'zgarishlar (tajriba oldi va tajriba keyin)

Ko'rsatkich	Tajriba sinfi	Taqqoslash sinfi
Munosabat indeksi (0–100)	56 dan 69 gacha	55 dan 59 gacha
Affektiv qulaylik (0–10)	5,4 dan 7,2 gacha	5,5 dan 6,0 gacha
Kognitiv qiziqish (0–10)	5,8 dan 6,9 gacha	5,7 dan 6,1 gacha
Xulqiy ishtirok (0–10)	5,6 dan 6,8 gacha	5,6 dan 6,0 gacha
Uy vazifasini bajarish ulushi (%)	68 dan 82 gacha	70 dan 74 gacha

Natijalar doirasida fanlararo yondashuv sifatida tabiatshunoslik darslarida oddiy tajribalardan foydalanish ham ko'rib chiqildi. Masalan, soda va sirka reaksiyasini kuzatish o'quvchida emotsional qiziqish uyg'otib, keyingi ilmiy izoh uchun motivatsion asos yaratishi mumkin. Bunday tajribalar o'quvchilarning yosh xususiyatlari, xavfsizlik talablari va dars maqsadiga mos ravishda tashkil etilishi lozim (2-jadval).

2-jadval: Pedagogik texnologiyalar ta'sirining asosiy indikatorlari

Indikator	Boshlang'ich foiz (%)	Texnologiya joriy etilgandan so'ng (%)	O'zgarish foizi (%)
Darsda ixtiyoriy qatnashish	20%	35%	+75,0%
Savol berish chastotasi	15%	28%	+86,7%
Vazifani yakunlash	60%	80%	+33,3%
Darsni qoldirish	10%	5%	–50,0%
Darsni yoqtirmaslik	15%	8%	–46,7%

Olingan natijalar darsga ijobiy munosabatni shakllantirishda texnologiyalarni alohida qo'llashdan ko'ra, ularni dars mikrostrukturasi bo'ylab integratsiyalash samaraliroq bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Kirish qismida qiziqish, asosiy faoliyatda hamkorlik va tanlov, yakunda refleksiya hamda formatif baholashning uyg'unligi affektiv, kognitiv va xulqiy komponentlarni birgalikda qo'llab-quvvatlaydi.

Natijalar sinf iqlimi va o'qituvchi muloqotining muhim rolini ko'rsatadi. Qo'llab-quvvatlovchi muloqot mavjud bo'lganda o'quvchi xatoni tahdid emas, o'rganish imkoniyati sifatida qabul qilishi va savol berishga faolroq kirishi mumkin. Shu bilan birga, natijalarni mavjud adabiyotlar bilan taqqoslashda tadqiqot dizayni va tanlanma xususiyatlarini hisobga olish lozim [3; 6].

Solishtirma tahlil texnologik yondashuvda tanlov, hamkorlik, refleksiya va formatif baholashga ko'proq e'tibor qaratilganini ko'rsatadi. Differensial topshiriqlar o'quvchilarning tayyorgarlik darajasidagi farqlarni hisobga olishga yordam beradi. Biroq an'anaviy yondashuvni faqat salbiy sifatida talqin qilish to'g'ri emas; uning ayrim elementlari ham texnologik yondashuv bilan uyg'unlashtirilishi mumkin.

Tadqiqotning cheklavlari sifatida sinflarni to'liq randomizatsiya qilish imkoniyati bo'lmagani, o'qituvchi shaxsiy uslubining ta'siri va tadqiqot muddatining nisbatan qisqaligi qayd etiladi. Shu sababli natijalarni barcha boshlang'ich sinflarga to'g'ridan-to'g'ri umumlashtirish ehtiyotkorlikni talab qiladi. Kelgusidagi tadqiqotlarda ko'proq maktab va o'qituvchilarni qamrab olgan, tanlanma hajmi va statistik ko'rsatkichlari aniq berilgan ko'p markazli dizayndan foydalanish maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatni shakllantirishda motivatsion dizayn, sinf iqlimi va baholash madaniyatining o'zaro uyg'unligi muhim ekanini ko'rsatdi. Taklif etilgan integrativ model ijobiy munosabatni kognitiv qiziqish, affektiv qulaylik va xulqiy ishtirok komponentlari orqali baholash hamda texnologiyalarni dars mikrostrukturasi bo'ylab izchil joylashtirish imkonini berdi.

Amaliy jihatdan o'qituvchilarga refleksiya uchun vaqt ajratish, baholash mezonlarini oldindan tushuntirish, xatolarni o'rganish vositasi sifatida tahlil qilish va o'quvchilarga mos tanlov imkoniyatlarini yaratish tavsiya etiladi. Kelgusida mazkur modelni katta tanlanmada va uzoqroq muddat davomida sinovdan o'tkazish uning samaradorligi haqidagi xulosalarni yanada ishonchli qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L. S. Tafakkur va nutq. – Moskva: Pedagogika, 1982. – 287 b.
2. Zunnunov A. Boshlang'ich ta'lim didaktikasi va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 256 b.
3. Markova A. K. O'quv faoliyatining motivatsiyasi va uni rivojlantirish. – Moskva: Prosveshcheniye, 1990. – 192 b.
4. Deci E. L., Ryan R. M. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. – New York: Guilford Press, 2017. – 756 p.
5. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009. – 392 p.
6. Black P., Wiliam D. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment // Phi Delta Kappan. – 1998. – Vol. 80, No. 2. – P. 139–148.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.